

УДК 378.22.011.3.015.31-051:613/614

ОЛЕНА МОМОТ

ORCID:0000-0001-9187-1036

(Полтава)

ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті з'ясовано сутність і зміст принципів виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу як керівні положення, що відображають загальні закономірності процесу виховання й визначають вимоги до змісту організації та методів виховного процесу.

Ключові слова: *принципи виховання, особистість майбутнього вчителя, здоров'язбережувальне середовище, виховний процес, вищий навчальний заклад.*

Актуальність дослідження. Закони та закономірності виховання діють не безпосередньо, їхня сутність та основні вимоги відбиваються у принципах виховання, які визначають напрям, стратегію й зміст практичних дій вихователів і вихованців. Вони є узагальненою системою вимог, які охоплюють усі аспекти виховного процесу, відображають результати виховної роботи.

Особливе значення на шляху до реалізації цілей, передбачених у процесі виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу, має послідовна реалізація принципів. Принципи виховання – важливий розділ теорії виховання. Це знання про сутність, зміст, структуру виховання, його закони, закономірності, що проявляються як норми виховної діяльності у різних освітньо-виховних системах, оптимальні науково обґрунтовані регулятори виховної практики [16, с. 464].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. І. Підласий виділяє наступні принципи виховання: суспільна спрямованість виховання; зв'язок виховання з життям і працею; опора на позитивне; особистісний підхід; єдність виховних впливів: родини, школи тощо [5, с. 41]. А. Кузьмінський і В. Омеляненко виокремлюють принципи: народності; демократизації; природовідповідності; гуманізації; неперервності; індивідуалізації та диференціації; єдності виховання і життєдіяльності; етнізації; послідовності і систематичності; культуровідповідності [4, с. 193-195]. В. Ягупов виводить таку систему принципів виховання: цілеспрямованість; суспільна спрямованість, зв'язок із життям; виховання в праці; виховання в колективі та через колектив; суб'єкт-суб'єктний характер виховних взаємин; гуманізм і демократизм у поєднанні з високою вимогливістю та пошаною до особистості вихованця; опора на позитивні якості; наступність, активність, системність; оптимізація виховного процесу [9, с.467-468]. Таким чином, спостерігається різноманіття підходів до принципів виховання, але всі вони спрямовані на успішну реалізацію цілей виховання – всебічний, гармонійний розвиток особистості.

Мета статті: з'ясування сутності і змісту принципів виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Принципи виховання – це керівні положення, що відображають загальні закономірності процесу виховання і визначають вимоги до змісту організації та методів виховного процесу [8, с. 237].

Узагальнюючи сучасні теоретичні підходи, ми визначили систему принципів виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу, а саме:

1. Принцип любові до себе і до свого оточення.

Людині, для того, щоб жити, потрібно відчувати радість і щастя, це вона може отримати лише з одного джерела – з любові, інших не існує. Любов – почуття, властиве людині, глибока прихильність до іншої людини або об'єкту, почуття глибокої симпатії. Любов може досягти виду досконалої повноти життєвої взаємності і через це ставати вищим символом ідеальних відносин між особистим початком та суспільним цілим [6].

На думку українських педагогів та філософів, любов є основою багатого духовного життя людини. В. Сухомлинський писав, що «не може бути любові без елементарної людяності, не можуть бути доступними високі ідеали безсердечній людині, яка неспроможна до тонких переживань. Безсердечність породжує байдужість до людей, байдужість – самолюбство, самолюбство – жорстокість» [1, с. 139].

Принцип розкриває любов до себе, дати собі право бути людиною, тобто переживати досвід, мати страхи, переконання, помилки, недоліки, бажання і надії. Щоб любити інших, необхідно знайти любов у собі, вирости її. З любові народжується все прекрасне на землі. Любов, як високе моральне почуття, надихає не тільки поетів, вона є життєдайною силою, яка робить людину стійкою і самовідданою протягом всього життя.

2. Принцип здоров'язбережувальної вихованості.

Здоров'язбережування не обмежується уявленням про зміцнення лише соматичного (тілесного) здоров'я особистості. Важливе значення надається збереженню психічного, духовного та соціального здоров'я. Це вимагає створення у вищому закладі особливої комфортної атмосфери, яка б відкрила майбутнім фахівцям позитивний простір для особистісного зростання в інтелектуальній, духовній та соціальній сферах.

Принцип здоров'язбережувальної вихованості передбачає спрямування виховної роботи на досягнення основної мети виховання – всебічно розвиненої, вихованої, досвідченої з питань здоров'язбережування особистості майбутнього вчителя, підготовки її до свідомої та активної діяльності. Реалізується за умови підпорядкування виховної роботи загальній здоров'язбережувальній меті.

3. Принцип саморегуляційності (за М. Гриньовою).

Процес виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу полягає в оволодінні засобами виконання навчальних операцій таким чином, що будь-яка зміна умов завдання, зустріч з ускладненням спричиняла включення механізмів мислення, які призводять до самостійного розв'язання завдання чи проблеми. Саморегуляція, як стверджує М. Гриньова, є вищим ступенем діяльності, коли вміння виконувати навчальні операції перетворюється на навички і послідовність їх здійснюється автоматично [3].

Принцип саморегуляційності полягає в орієнтації особистості майбутнього вчителя на здоров'я та успіх, оскільки саме ці фактори, на нашу думку, є найважливішими при створенні здоров'язбережувального середовища вищого навчального закладу.

Саморегуляція у майбутньому уможливить уникнути синдрому емоційного вигорання особистості майбутнього вчителя, а значить, збереже її здоров'я (фізичне, психічне, духовне). Реалізується цей принцип методиками саморегуляції [2, с. 37-39]:

- усвідомити можливості власного організму;
- намагатися розраховувати і свідомо розподіляти свої навантаження;
- навчитися переключатися з одного виду діяльності на інший;
- помірковано сприймати життєві та виробничі конфлікти;
- не намагатися завжди бути кращим від усіх;
- навчитися керувати собою, застосовуючи аутогенні тренування – систему прийомів свідомої психологічної саморегуляції людини.

4. Принцип свідомості й активності.

Однією з умов досягнення успіху у вихованні є активність, в основі якої лежить мотивація, спрямована на участь у пізнавальній діяльності. Ця активність виражається в усвідомленні цілі виховання, плануванні і організації своєї діяльності, вмінні контролювати, виявляти інтерес до виховання, ставити питання та вміти їх вирішувати.

Принцип свідомості та активності реалізується шляхом створення в вихованців позитивного уявлення про майбутню професійну діяльність; формування розуміння смислу здоров'язбережування, відповідно, на цій основі інтересу до здоров'язбережувальних знань, умінь та навичок; вироблення мотивації до здорового способу життя; спонукання до правильної оцінки власних дій, учинків; виховання звичок самоаналізу, самоконтролю та потреби до самовдосконалення.

5. Принцип працелюбності й ініціативності.

В основі цього принципу – ініціатива. Виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу безпосередньо залежить від здатності особистості до самостійної дії, що змінює власний стан, всупереч природній інерції, це внутрішнє спонукання до нових здоров'язбережувальних форм діяльності, особистої участі в праці.

«Не для школи – для життя» - таке гасло існувало у давньоримських школах. Античні педагоги усвідомлювали необхідність виховання молоді в безпосередній практичній діяльності [9, с. 471]. Реалізується цей принцип за умови усвідомлення об'єктами процесу виховання, що праця – єдине джерело матеріальних і духовних потреб, чинник усебічного розвитку.

6. Взаємодія вищої школи і особистості майбутнього вчителя у здоров'язбережувальному середовищі.

Реалізується цей принцип за умови об'єднання всіх сторін навчально-виховного процесу, усіх форм діяльності майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників здоров'язбережувальною метою, знаходити свій вияв у змісті, правилах поведінки, стилі життя, традиціях. Така єдність є однією з умов оптимізації виховного процесу. Вища школа як повідна ланка в системі виховання повинна не лише залучати до здоров'язбережувальної справи, а й озброювати здоров'язбережувальними знаннями, передовим досвідом, дбати про підвищення культури здоров'я серед майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників.

7. Принцип індивідуального здоров'язбережувального підходу до особистості майбутнього вчителя.

Особистість – соціальне поняття; це та ж людина, яка характеризується з соціально-психологічного погляду: рівнем розвитку психіки, здатністю до засвоєння соціального досвіду, можливістю спілкування з іншими людьми [9, с. 67]. Принцип направлений на створення у кожній особистості ділового настрою, збудження інтересу до засвоєння здоров'язбережувальних знань, проявляється у рисах темпераменту, характеру, в здібностях, особливостях і якостях психічних процесів, у звичках та уподобаннях особистості майбутнього вчителя.

8. Принцип результативності реалізації здоров'язбережувальних технологій.

Результативність реалізації здоров'язбережувальних технологій значною мірою залежить від вмілого врахування педагогом особливостей майбутнього фахівця. Одне із завдань викладача – бачити неповторність, творчу індивідуальність кожного студента, виявляти, розкривати, плекати у нього неповторний індивідуальний талант. «Вихователь повинен прагнути пізнати людину такою, – писав К. Ушинський, – якою вона є насправді, з усіма її слабкостями і в усій її величі, з усіма її буденними дрібними потребами та з усіма її великими духовними вимогами. Тільки тоді він буде спроможний черпати в самій природі людини засоби виховного впливу, – а засоби ці величезні» [7, с. 207].

Висновки. Організуючи виховний процес у вищих навчальних закладах, необхідно вдумливо, творчо і конструктивно підходити до реалізації принципів виховання. Єдність системи принципів виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу потребує від педагога вміння використовувати їх у взаємозв'язку, з урахуванням конкретних вимог і умов. Лише сукупність цих принципів забезпечить виховання всебічно розвиненої

особистості майбутнього вчителя, здатної до здоров'язбережувальної, повноцінної та гармонійної діяльності.

Перспективи подальших розвідок полягають у подальшому вивченні питання теорії і практики виховання особистості майбутнього вчителя в здоров'язбережувальному середовищі вищого навчального закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко Н. С. До питання формування в підлітків моральних якостей / Н.С. Гончаренко // Таврійський вісник освіти. – 2004. – № 1(5). – С.139.
2. Гриньова М. В. Подолання синдрому емоційного вигорання вчителя / М. В. Гриньова, О. А. Даценко // Проблеми освіти : наук.-метод. зб. – К., 2006. – Вип. 49. – С. 37–39.
3. Гриньова М. В. Саморегуляція : навч.-метод. посіб. / М. В. Гриньова. – Полтава : АСМІ. – 2008. – 286 с.
4. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – К. : Знання-Прес, 2003. – 418 с.
5. Подласый И.П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов: учеб. пособие для вузов / И. П. Подласый. – М. : ВЛАДОС-пресс, 2004. – 365 с.
6. Попович Л. М. Любов – світле почуття чи розлад особистості / Л. М. Попович // Психологія – Режим доступу: <http://medpsychology.pp.ua/lubov-pochutta-rozlad>.
7. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2-х т. / К. Д. Ушинський. – Т. 2: Людина як предмет виховання. – С. 207.
8. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищих пед. закладів освіти / М. М. Фіцула. – К. : Академія, 2002. – 528 с.
9. Ягупов В. В. Педагогіка : [навч. посіб.] / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.

REFERENCES

1. Honcharenko N. S. Do pytannia formuvannia v pidlitkiv moralnykh yakostei / N.S. Honcharenko // Tavriiskiy visnyk osvity. – 2004. – № 1(5). – S.139.
2. Hrynova M. V. Podolannia syndromu emotsiinoho vyhoriannia vchytelia / M. V. Hrynova, O. A. Datsenko // Problemy osvity : nauk.-metod. zb. – K., 2006. – Vyp. 49. – S. 37–39.
3. Hrynova M. V. Samorehuliatsiia : navch.-metod. posib. / M. V. Hrynova. – Poltava : ASMI. – 2008. – 286 s.
4. Kuzminskiy A. I. Pedagogika : pidruchnyk / A. I. Kuzminskiy, V. L. Omelianenko. – K. : Znanyia-Pres, 2003. – 418 s.
5. Podlasiy Y.P. Pedagogika: 100 voprosov – 100 otvetov: ucheb. posobyie dlia vuzov / Y. P. Podlasiy. – M. : VLADOS-press, 2004. – 365 s.
6. Popovych L. M. Liubov – svitle pochuttia chy rozlad osobystosti / L. M. Popovych // Psykholohiia – Rezhym dostupu: <http://medpsychology.pp.ua/lubov-pochutta-rozlad>.
7. Ushynskiy K. D. Vybrani pedagogichni tvory : v 2-ku t. / K. D. Ushynskiy. – T. 2: Liudyna yak predmet vykhovannia. – S. 207.
8. Fitsula M. M. Pedagogika : navch. posib. dlia stud. vyshchykh ped. zakladiv osvity / M. M. Fitsula. – K. : Akademiia, 2002. – 528 s.
9. Iahupov V. V. Pedagogika : [navch. posib.] / V. V. Yahupov. – K. : Lybid, 2003. – 560 s.

OLENA MOMOT

PRINCIPLES OF EDUCATION OF FUTURE TEACHER PERSONALITY IN THE HEALTHY ENVIRONMENT OF HIGH SCHOOL

The article clarifies the essence and content of the principles of upbringing the personality of the future teacher in the healthy environment of high school as a guiding principle that reflects the general laws of the process of education and defines the requirements for the content of the organization and methods of the educational process; constitute the foundation of the content, forms, methods and techniques of the educational process, namely: love for yourself and your environment; healthcare-saving education; self-regulation; consciousness and activity; diligence and initiative; interaction of high school and the personality of the future teacher in the healthy environment; individual healthy approach to the personality of the future teacher; the effectiveness of the implementation of healthy technologies.

The effectiveness of the process of education to a large extent depends on the skillful consideration of the teacher of the features of the future specialist. One of the tasks of the teacher is to see the uniqueness, creative individuality of each student, discover, reveal, and cherish his unique personal talent.

Organizing the educational process in high school is necessary to think carefully, creatively and constructively to implement the principles of education. The unity of the system of principles of upbringing the personality of a future teacher in the healthy environment of a higher educational institution requires from the teacher the ability to use them in a relationship, taking into account specific requirements and conditions. Only a combination of these principles will ensure the education of a fully developed personality of a future teacher, capable of healthy and full-fledged harmonious activity.

Key words: *principles of education, personality of the future teacher, healthy environment, educational process, high school*

Одержано 08.11.2017р